

Achter het bamboegordijn

*Vier jaar na de dood van Mao*

## **Colofon**

ISBN: 978 94 6365 394 7

1e druk 2021

© 2021, Namkje Koudenburg

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Omslagontwerp en illustratie: Gerrit Koudenburg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

# Achter het bamboegordijn

*Vier jaar na de dood van Mao*

Namkje Koudenburg





# Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding Shanghai	11
<b>Deel 1: Pietersbierum</b>	13
<b>Deel 2: ‘In de Ruimte’</b>	25
Het bamboegordijn	31
Terugblik op ‘In de Ruimte’	39
<b>Deel 3: Hong Kong</b>	43
Rennies Mill	47
Taalstudie	53
The Walled City	57
Zendelingen	64
Training kinder- en jeugdwerkers	67
Vluchtelingen	73
Voet op Chinese bodem	77
<b>Deel 4: Shanghai - ‘boven zee’</b>	83
In de krant	87
Kerst	92
‘Keep the shop open’	99
Guanxi	103
Amerikaanse dollars	113
Emily	116
Li Mei	120
Ingenieur Wang	123
Ontspanning	143
Chinees Nieuwjaar	146
Het land uitgestuurd	151
Nieuwe vrienden	156
Liu en Li Yan	162

De Logos	165
De Drie-Zelf-Kerk en een huisgemeente	168
Duiven en slangen	172
Campagnes	178
Douane	182
<b>Deel 5: Beijing</b>	185
The International Fellowship	187
Hotel- en vluchtboekingen	191
FESCO	198
Misverstanden	205
Mausoleum van Mao en ondergrondse stad	209
Diners	212
Naar huis	217
Weer even wennen	221
Bei Dai He	223
Paul	225
<b>Deel 6: Albanië en LTS</b>	230
LTS	234
<b>Deel 7: Lesotho</b>	236
Kingsgate High School	239
Natuur	243
Dronkenschap en geweld	246
Kerk	248
Schoolregels en ouderdag	249
Verkeer	253
Afscheid van Lesotho	255
<b>Deel 8: Thuis in Nederland</b>	258
Chinese meisjes	260
Verantwoording	262

## Voorwoord

‘Ik mis het schrijven nu al,’ zei mijn moeder tegen me, toen ik weer in Nederland woonde. Ze schreef zoals ze praatte, in het Fries, voor de vuist weg, over van alles wat er gebeurde om haar heen. Die brieven, waar ik altijd even voor ging zitten met een kop koffie, waren destijds van ongelooflijke waarde voor me; ik werd er altijd vrolijk van. Wekelijks ging er een brief terug naar mijn ouders, die mem - Fries voor moeder - zorgvuldig in een map stopte. Zonder die map had ik veel herinneringen van meer dan veertig jaar geleden niet kunnen ophalen en had ik dit boek niet kunnen schrijven. Vier jaar na de dood van Mao Zedong in 1976 zette ik voet op Chinese bodem. Hoewel de Culturele Revolutie met Mao’s dood tot een einde kwam, was zijn schrikbewind overal nog voelbaar en zichtbaar. De bevolking was murw geslagen en snakte naar verandering. Heel voorzichtig begon er een nieuwe wind te waaien. Het was een unieke tijd om juist toen in China te zijn.

In 2014 maakte ik met mijn dochter een reis door China. Ik wilde haar laten zien waar ik voorheen gewerkt had. We fietsten door Shanghai. De fietsende massa was verdwenen; een enorm metrostelsel slokte de miljoenen reizigers op. Personenauto’s hadden hun plaats op straat ingenomen. Er was zoveel bijgebouwd, dat ik moeite had om me te oriënteren. We liepen het prachtig gerenoveerde Peace Hotel binnen, met glanzend marmer op de vloer. Daar hadden wij vroeger ons kantoor. Die dag was ik jarig en mijn dochter trakteerde me in het chique restaurant naast de lobby op koffie met gebak. Het voelde goed, maar ook onwerkelijk. Bijna niets was meer hetzelfde. De tijd had hier niet stilgestaan.





## Voor onze vier dochters

Dikwijls is mij gevraagd om op te schrijven wat ik heb gedaan en meegemaakt in de tijd dat jullie nog geen deel uitmaakten van mijn bestaan. Graag maak ik jullie deelgenoot van wat we wel eens noemen 'de eerste helft van mijn leven'.



# Inleiding

## Shanghai

*Het is 1 december 1980. Ik stap een voor mij compleet nieuwe wereld binnen, een wereld die jarenlang heeft stilgestaan of, beter gezegd, in een neerwaartse spiraal terecht is gekomen. Shanghai, een stad met twaalf miljoen inwoners. Dat is te merken! Het wemelt er van de mensen, gekleed in de bekende Mao-outfit, blauwe kiel met wijde broek of een groen legerpak, mannen en vrouwen gelijk. Allemaal zich voortbewegend, lopend of fietsend, ergens naartoe. Ik heb wel eerder mensenmassa's gezien in Hong Kong, toen ik daar woonde, en dat was een vrolijke aanblik in alle tinten en kleuren die je kunt bedenken. Hier is het of iemand de hoofdstraat, Nanjing Lu, met grote streken donkerblauw en groen heeft geverfd. In Hong Kong leek het of iedereen altijd haast had. Men liep snel om op tijd op het werk te zijn, rende om de bus te halen of de veerboot tussen Kowloon en Hong Kong Island, waarop de mensenstroom even tot stilstand kwam en ieder voor zich uitstaarde, genietend van het water van de prachtige haven. Hier in Shanghai heeft de massa een gestage, langzame tred. Als ik de paar treden van mijn hotel afloop, staan de mensen stil en staren me zonder enige gêne aan. Ik versta al enig Chinees. Het commentaar is niet van de lucht. 'Wat is ze lang, wat heeft ze weinig kleren aan, veel te koud.' Als ik de straat in loop, komt de meute weer in beweging en blijft een aantal van hen met me mee lopen.*

*Een buitenlander is hier nieuw, vooral voor de vele plattelanders die naar de stad komen op familiebezoek of misschien wel om werk te zoeken. Ik ben voor hen een bezienswaardigheid, maar omgekeerd zijn zij dat voor mij ook. Alles is anders dan ik tot nu toe heb meegemaakt. En koud dat het is! Eigenlijk ben ik hier op*

*een verkeerd tijdstip in het jaar neergestreken. Hoewel het kwik doorgaans niet onder nul komt in Shanghai, voel je de decemberkou tot in je botten. Een vochtig zeeklimaat met temperaturen rond het vriespunt. Geen wonder dat de Chinezen vele lagen kleren over elkaar heen dragen en mede daardoor nog meer op elkaar lijken. In mijn hotel is de verwarming aan, maar ik ontdek al gauw dat de inwoners van Shanghai het zonder moeten doen. Hoe ben ik hier terechtgekomen?*

## Deel 1: Pietersbierum

Niets in mijn jeugd wijst erop dat ik ver van huis zou gaan. Ons boerderijtje stond aan het voeteneind - zo noemde mijn familie het - van Pietersbierum, een dorpje op ongeveer tien kilometer afstand van Harlingen en anderhalve kilometer vanaf de Waddenzee. Ik dacht als kind dat dit het mooiste plekje op aarde was. Achter ons weilanden, naast en voor ons akkerbouw. Als het graan rijp was, waren we ingesloten door een grote, goudgele zee. De wijde omgeving op en rond de boerderij was ons speelterrein. 's Winters was het land een donkere, omgeploegde aarde, maar dan hadden we onze favoriete plekken in de stal, de schuur of de hooiberg. Als mijn grootvader je daar ontdekte, kon je maar beter maken dat je weg kwam. 'Dat is het voer voor de dieren,' mopperde hij. 'Jullie vertrappen de hele boel. Laat me je daar niet weer aantreffen.'

Voordat we op dit mooie plekje terechtkwamen, had mijn grootvader samen met mijn vader een gemengd bedrijf, wat wil zeggen dat het uit zowel akkerbouw als veeteelt bestond. Ze verbouwden vooral aardappelen. De akkers lagen wijd verspreid en er ging veel tijd verloren om met paard en wagen op het land te komen. In een schuur op 'Het Achterom' - achter het huis van mijn grootouders, midden in het naburige dorp Sexbierum - stonden een paar koeien.

Mijn ouders, Age en Anna, trouwden een jaar na de oorlog, tegelijk met oom Kees en tante Rins, een zus van mijn vader. Een dubbele bruiloft dus. Er was niet veel meubilair te koop, maar toch hadden ze twee sets tafels en stoelen weten te bemachtigen. De ene set was mooier dan de andere en daar werd om geloot. Kees en Rins kregen de mooiste set. Maar die van mijn ouders was ook niet slecht en is meer dan vijftig jaar meegegaan in ons gezin. Ze betrokken een woning in Sexbierum, waar mijn twee oudere broers Jan en Wybren zijn geboren.

Wat zou ik hier graag willen wonen, dacht mijn vader als hij naar het land van mijn grootvader reed, dat ze ‘de sâne’ noemden, omdat het zeven pondemaat – een oude Friese oppervlaktemaat – besloeg. Om er te komen moest hij langs een onverhard weggetje, waar aan het eind een boerderijtje stond. ‘Dit is precies wat we nodig hebben, zo vlakbij ons land.’ Maar of dat ooit werkelijkheid zou worden, was de vraag. Een oude moeder en haar zoon, die daar hun hele leven hadden gewoond, zouden er echt niet weggaan. Zij zouden op hun eigen grond willen sterven. En wie weet hoe lang dat nog zou duren.

Op een dag stond de vrouw des huizes, Heiltje, mijn vader op te wachten. ‘Ik moet je even spreken, Age,’ zei ze. ‘Weet je, ik word een dagje ouder en dan komen de gebreken. We vroegen ons af of we er niet eens over na moesten denken hoe het verder moet.’ Heit hield zijn adem in. Het zou toch niet waar zijn. ‘Eigenlijk zouden we wel naar het dorp willen en we dachten zo...’ Het leek of ze zichzelf moed in moest spreken. ‘Jullie huis zou zo gek nog niet zijn. Zouden jullie dit “spul” van ons niet willen kopen en wij dan jullie huis?’ Ruilen dus. Ze zuchtte. Het hoge woord was eruit. Het had haar moeite gekost; ze was aan deze plek gehecht.

Mijn vader wist niet wat hij hoorde. Hij kon nauwelijks zijn vreugde verbergen. ‘Je raadt nooit wat ik gehoord heb,’ zei hij bij thuiskomst tegen mijn moeder. ‘Dit is waarop ik gehoopt heb.’ Zij zag het ook helemaal zitten, maar háár moeder dacht er heel anders over. ‘Het is een grote bende daar,’ mopperde ze. ‘Een uitgeleefd huis. Jarenlang niets aan gedaan. Ik gun mijn dochter wel wat beters.’ Maar er was geen houden meer aan. Al snel werd er verhuisd en mem vertelde later aan ons hoeveel emmers water ze wel niet naar boven hadden gesjouwd om alles schoon en netjes te krijgen. Jarenlang was er niemand meer op die oude zolder geweest. Er was geen elektriciteit of stromend water, alleen een pomp met grondwater in de keuken en een waterput in de ouderlijke slaapkamer voor het drinkwater. Tot

mijn afgrijzen zwom hier soms een kikker in. Met haar derde kind - ik dus - op komst waren de verhuizing en grote opknappbeurt een hele klus. Gelukkig waren er veel helpende handen. Ik werd midzomer 1950 geboren op Heilo State. Ja, zo noemde mijn vader het, naar Heiltje, ook al was het bepaald geen State. Later kwamen er nog twee broertjes bij, Gerrit en Sjoerd, waarmee ik de middelste van het gezin en het enige meisje was. In het huis zelf was niet veel ruimte. Vooral de woonkamer was erg klein, met een ouderwetse bedstee die was omgebouwd tot klerenkast. Op de plaats van de andere bedstee stond het traporgel, waarop heit 's avonds de ene na de andere mars speelde en mem, die les had gehad van hem, liederen uit de bundel van Johannes de Heer. Zo nu en dan was het of de toets bleef hangen, maar dan kon ze zo snel de volgende noot niet vinden. Ze zat dan niet te wachten op ons commentaar. Dan de eethoek met een schoolbankje tegen de tafel aangeschoven, waar Gerrit en ik in zaten tijdens de maaltijd. Een dressoir, een theekastje en een kachel - waar op maandagmiddag een rek met wasgoed omheen te drogen stond - maakten het interieur compleet en de kamer overvol. Jan en Wybren bouwden met meccano - montagespeelgoed, dat met boutjes en moertjes in elkaar gezet werd - een hijskraan die de spullen via een katrol van de ene naar de andere kant van de kamer hees. Er kon veel bij mem. Het was gezellig en we hadden alle vrijheid om te spelen.

Door een brede gang, waar ik 's avonds - bang in het donker - als een speer doorheen rende, kwam je in een heel grote keuken. Daar flikkerde het zachte licht van een petroleumlampje op het aanrecht. Met een pomp werd grondwater opgepompt voor de was en er stond een wringer met een zwengel waar je aan moest draaien om de was er doorheen te halen, die er plat als een dubbeltje uitkwam. Verderop was een 'poterhok' met grote witgekalkte ramen van draadglas, een bewaarplaats voor pootaardappelen. Het grensde aan de keuken en was nu ingericht als onze slaapkamer. Er was veel ruimte en licht daar, waardoor we niet

snel in slaap vielen. Een ideale plek om trefbal te spelen van het ene bed naar het andere, tot mijn grote broers voor straf naar de zolder gestuurd werden, waar wat spullen stonden opgeslagen. Als ze weer beneden kwamen, vertelden ze me de vreselijkste verhalen over wat daar allemaal wel niet huisde. ‘Ratten, muizen, spinnen en het is er stikdonker en je hoort allemaal vreemde geluiden.’ Ik ging dus nooit het trappetje op naar de zolder.

Op vakantie gingen we niet, trouwens de meeste kinderen niet, maar we verveelden ons nooit. De Waddenzee was ons onmetelijke zwembad, waar we tot onze nek in stonden en moesten ploeteren om weer vaste grond onder onze voeten te krijgen. Gelukkig kregen we op een gegeven moment schoolzwemmen, waardoor het een stuk veiliger werd. Als het hooi werd binnengehaald, gingen we mee naar het land. We harkten de laatste restjes bij elkaar en op de terugweg naar huis zaten we boven op de hooiwagen, die vervaarlijk heen en weer schommelde. Een van de leukste klusjes vond ik – bij mooi weer tenminste – de koeien ophalen uit het weiland voor het melken.

Mijn ouders besloten in de zomervakantie een dag met ons op stap te gaan en dat was best heel ver: naar Amsterdam. Ik herinner het me als de dag van gisteren. ‘Waarom gaan jullie niet met de bus over de Afsluitdijk?’ vroeg de buurman. ‘Dat is veel sneller.’ ‘Nee,’ zeiden mijn ouders, ‘we gaan met de trein, omdat de kinderen dat nog nooit hebben meegemaakt.’ We zaten met de neus tegen het raam en konden er niet over uit hoe snel de trein ging en wat er allemaal voorbij zoefde voor onze ogen. Eenmaal in Amsterdam hielden mijn ouders ons stevig bij de hand en waarschuwden voor de trams, de auto’s en alles wat er ook maar op ons af zou kunnen komen. Ik denk dat ze het zelf ook spannend vonden in die drukke stad. Het doel van de reis was Artis en daar brachten we een onvergetelijke middag door. Wat waren wij een eind op reis geweest! ‘We zijn blij dat we niet in zo’n grote stad wonen,’ verzuchtten mijn ouders toen we weer thuis waren. ‘Het is toch geen leven daar.’



Ik heb aan vaderskant veel nichtjes die Boukje heten, uiteraard genoemd naar hun grootmoeder. Ik was vijf toen ik op een keer tegen hem zei: 'Ik vind mijn naam niet zo mooi. Ik zou liever Baukje willen heten.' Heit ging er even voor zitten. Hij vond dit wel leuk, want hij had mij sowieso liever naar zijn eigen moeder willen noemen, maar daar was mem het niet mee eens geweest. Het eerste meisje in het gezin werd vernoemd naar grootmoeder aan moeders kant, beppe Namkje dus. Geduldig legde hij me uit hoe het in zijn werk ging. 'Je moet naar het gemeentehuis gaan en aanbellen. Je vertelt dan hoe je heet en dat je graag een andere naam wilt. Maar het kost wel veel geld.' Dat laatste drong niet tot me door. En mijn vader heeft geen moment gedacht dat ik zijn aanwijzingen zou opvolgen. De volgende dag ging ik met Jannie, mijn vriendinnetje van de kleuterschool en dochter van de dorpssmid, naar het statige gemeentehuis met een prachtige tuin, die in het voorjaar paars was van de krokussen. Midden in de tuin stond een indrukwekkend monument met de woorden 'Ontworsteld aan de slavernij'. We liepen er elke dag langs als we naar school gingen, maar we haalden het niet in ons hoofd om die grote oprijlaan op te gaan. Nu hadden wij echter een belangrijk doel en samen liepen we naar het imposante gebouw.

*We bellen aan. Een mevrouw doet open. 'Waar komen jullie voor?' 'Ik heet Namkje, maar ik wil graag Boukje heten.' 'Kom maar binnen, doe de klompen uit en wacht hier maar even. Ik kom zo terug.' Met grote ogen kijken we om ons heen in de deftige hal. Na een poosje gaat er een deur open en worden we naar een balie gebracht, waar we maar net overheen kunnen kijken. Een vriendelijke meneer vraagt waarvoor we komen.*

*'Ik heet Namkje, maar ik wil graag Boukje heten.' Hij schijnt het meteen te begrijpen, pakt een groot boek en slaat het open. Inmiddels is er een groepje collega's om hem heen komen staan. Hij wijst me aan waar mijn naam staat. Die kan ik niet goed lezen, maar hij gaat verder, pakt een potlood, streept mijn naam door en schrijft er Boukje voor in de plaats.*

*'Nu heet je dus Boukje.'* Hij drukt ons allebei de hand en we mogen weer naar buiten. *Het is gelukt! Wat zijn we blij.*

*Ik huppel naar huis en vertel mijn moeder dat ik nu Boukje heet. Ze hoort mijn verhaal aan, maar heeft het druk, het is etens-tijd en ik ga weer naar school. 'Ik heet nu Boukje,' vertel ik de kleuterjuf, maar ook zij heeft andere zaken aan haar hoofd. Zo probeer ik het nog een paar keer, maar niemand gaat me Boukje noemen.*

Zondag na het kerkbezoek hield de gemeenteambtenaar mijn vader aan en vertelde lachend dat hij mij op bezoek had gehad en dat ik mijn naam wilde veranderen. Hij en zijn collega's hadden het hele spel meegespeeld. 'Als ze later in dit gemeentehuis trouwt, halen we deze anekdote erbij,' zei hij. 'Ik heb het namelijk opgeschreven.'

Mijn moeder, van huis uit gereformeerd, was met mijn vader overgegaan naar de hervormde kerk. Ze had veel moeite gehad met die keuze, al viel er in die tijd niet veel te kiezen; het was vanzelfsprekend dat je met je man 'over' ging. Toen ze belijdenis deed, waren haar eigen ouders er niet bij, wat ze heel erg vond. Ook dat was gebruikelijk. Je ging allemaal naar je eigen kerk. De gereformeerde kerk stond aan de noordkant van Sexbierum, de hervormde in het midden en daar, precies op het kruispunt van het dorp, kwamen de kerkgangers elkaar tegen. Er werd nauwelijks gegroet, op misschien een hoofdknikje na.

Mem was een gelovige vrouw, maar in de tijd dat ze overspannen raakte, had ze niet veel steun aan haar geloof en aan de kerk. Zowel geestelijk als fysiek kon ze het drukke leven met vier kinderen en in verwachting van de vijfde, plus een boerderij waar ze vaak hand- en spandiensten verrichtte, niet meer aan. De familie was erg bezorgd. Ze was onder behandeling bij de huisarts, kreeg injecties om het ijzergehalte te verhogen en er kwam een hulp in de huishouding. Mijn broertje van twee - Gerrit - en ik, zes jaar oud, werden uitbesteed bij onze grootouders van beide kanten.

Ik had het er heel erg naar mijn zin en kon zo vaak ik wilde even naar huis om mijn ouders te zien.

Het halfjaar dat ik bij mijn grootouders logeerde, bleven Jannie en ik vaak in het dorp spelen. Voor de fietsmakers-werkplaats stond een rekstok. Bijna elke dag hingen we daaraan en draaiden rondjes. Het was winter en er lag een laagje sneeuw. Ik gleed over straat met mijn houten klompen, die met de dag dunner werden, tot er een gat in zat. Beppe mopperde dat ik veel te snel door mijn klompen heen ging. Ik kreeg wel nieuwe, maar ze wist een afdoende oplossing. Ze plakte en spijkerde er een dun laagje leer onder, een oud gebruik. Heel vervelend, want dat wilde lang zo goed niet glijden. Elke dag peuterde ik aan dat leertje om het eraf te krijgen. Voor het laatste stukje schopte ik nog een keer heel hard en de klomp vloog uit, dwars door het grote raam van Hettema's huis. De klomp lag binnen. Ik zette het op een lopen op een klomp en een sok en zei niks over het voorval toen ik thuiskwam. Een poosje later kwam Jannie bedrukt binnen. Ze vertelde dat de politie ook al was komen kijken. Ik kromp ineen. Beppe vroeg wat er aan de hand was. 'Niks,' zei ik. Maar natuurlijk moest ik vertellen wat er gebeurd was. 'Ik draaide om de stang heen en toen vloog mijn klomp uit.' Dat kon natuurlijk niet waar zijn, omdat die rekstok aan de overkant van de straat stond, maar ik hield vol en ze kreeg het ware verhaal er niet uit. Mijn ouders betaalden de rekening. Gek genoeg waren ze niet eens boos; ik denk omdat ze wel zagen hoe benauwd ik het had. Op het dorp woonden drie politieagenten en ik maakte wekenlang een omweg naar school om maar niet langs een van hun huizen te lopen, bang dat ze me alsnog zouden oppakken.

Pas veel later heeft mem mij verteld dat zij in de tijd van haar overspannenheid op een nacht wakker werd, haar naam hoorde noemen en dat ze op dat moment geloofde dat het de stem van God was. Ze was weer in slaap gevallen, maar de volgende och-

tend merkte ze, dat ze niet meer zo beefde en dat ze zich sterker voelde. In vrij korte tijd knapte ze helemaal op en kon ze haar werk weer doen. Huishoudelijke hulp vond ze niet meer nodig; ze deed zelf de voorjaars schoonmaak en bereidde de geboorte van mijn jongste broer voor. Alles was in orde toen Sjoerd in april ter wereld kwam. Mem ervoer haar plotseling en blijvend herstel als een teken van 'boven' en ze was daar intens dankbaar voor. Sindsdien ging ze op zoek naar meer verdieping in haar geloof. Als er in de stad, tien kilometer verderop, een evangelisatiebijeenkomst was, ging ze er op de fiets naartoe. Heit en wij als kinderen vonden dat niet altijd leuk, omdat het 'niet van de kerk' was. In het dorp en door de familie werd het vaak ook niet begrepen, dat zij zulke bijeenkomsten bezocht. Dat vond ze wel moeilijk, maar het weerhield haar er niet van om toch te gaan.

De verhalen vlogen tijdens het eten over de tafel. De een had het nog sterker beleefd dan de ander. Met name mijn oudste broer Jan, die inmiddels op de middelbare landbouwschool zat, kon er wat van. Samen met een vriend speelde hij - met zijn keyboard - op bruiloften en feestjes. Bovendien was hij voorzitter van de jeugdvereniging en in mijn ogen deed hij dat erg goed. Ik keek tegen hem op. Jan begon met het lezen van boeken als *Het kruis in de asfaltjungle*, dat ging over de verandering in het leven van de gangster Nicky Cruz, die door de Amerikaanse dominee David Wilkerson tot geloof gekomen was. Mijn moeder en een zus van haar, tante Ank, zullen er wel de hand in hebben gehad dat dit soort boeken bij ons rondslingerde. Onze gesprekken gingen in die tijd ook regelmatig over het geloof. Op de jeugdvereniging hadden we het vaak over de dingen die we niet begrepen of zelfs raar vonden in de Bijbel, thuis praatten we meer over de positieve kant van geloven. Ik werd er ook door aangetrokken en herinner me dat ik me als tiener al vaak afvroeg of God er was en of je er iets van kon merken. Ik bad daar ook wel eens voor, maar het bleef allemaal vaag en onbereikbaar. Ik had zelfs in die tijd al de gedachte dat ik graag zending wilde worden, maar had